

4. Сороко, Н.В., (2023). Моделі взаємодії учасників освітнього середовища з використанням засобів доповненої та віртуальної реальності у закладі загальної освіти. *Фізико-математична освіта*, 3 (38), 63-72.

5. [https:// 3tglobal.com](https://3tglobal.com). URL: <https://www.3tglobal.com/3t-drilling-systems/drillsim50/> (дата звернення: 01.12.2025)

УДК 711.2 : 502.131.1 : 504.03

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЕКОЦИДУ КРАЇНИ-АГРЕСОРА

Шарий Г.І., доктор економічних наук, професор
Козлов В.В., аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
shariy.grigoriy61@gmail.com

Повномасштабна війна та акти екоциду з боку російської федерації докорінно змінили умови функціонування земельних відносин в Україні. Традиційні підходи до землеустрою, що базувалися на пріоритетах економічної ефективності та цивільного сталого розвитку, виявилися неспроможними відповісти викликам екзистенційної загрози державності.

Вдосконалення земельних відносин сьогодні вимагає радикальної трансформації - переходу до мілітаризації процесів територіального планування. Це передбачає законодавче та практичне закріплення пріоритету оборонної стійкості над іншими видами землекористування, впровадження жорстких механізмів зонування та вилучення земель для потреб національної безпеки.

В умовах тривалого сусідства з країною-агресором класична триєдина модель сталого розвитку (економіка, екологія, соціум) трансформується. Визначальною стає четверта складова - *оборонна стійкість*. Вдосконалення земельних відносин має відбуватися через інтеграцію військових потреб у всі рівні містобудівної та землепорядної документації. Ключові аспекти нової парадигми включають:

1. *Пріоритет земель оборони* - перегляд існуючого розподілу земельного фонду на користь збільшення площ земель оборони та створення спеціальних зон з обмеженим режимом використання.

2. *Принцип подвійного призначення* - планування територій та об'єктів інфраструктури (лісосмуги, дороги, гідротехнічні споруди) має здійснюватися з урахуванням можливості їх негайного використання для оборонних цілей (укриття, маскування, логістика, створення перешкод для ворога).

3. *Еколого-безпекова інтеграція* - створення буферних зон, де екологічне відновлення («форсований ревайлдинг» та консервація деградованих земель) поєднується з функцією фізичного бар'єра для стримування агресора.

Ефективне управління земельними ресурсами під час війни потребує узгодження національних правових механізмів із міжнародними стандартами, що забезпечує коректну фіксацію збитків і легітимність змін у режимах землекористування. Оптимальним підходом є інтегрована методика, яка поєднує стратегічну пріоритетизацію за IUCN RLE, діагностику стану природних комплексів за NatureServe EIA, а також юридично-економічний розрахунок збитків за Методикою №167 як основу репарацій та компенсацій. Завершує підхід планування відновлення за рамкою ЕЕА МАЕС.

Практичні заходи трансформації землекористування та територіальної організації на прикордонних і прифронтових територіях передбачають упровадження складних, подекуди непопулярних, але життєво необхідних рішень, спрямованих на забезпечення виживання

держави. Одним із ключових напрямів є трансформація поселенської мережі, що включає застосування стратегії «керуваного стиснення». Такий підхід передбачає перенесення цивільних поселень у глиб країни від державного кордону та лінії зіткнення, а також мінімізацію присутності населення у 15-40 - кілометровій зоні. У цій смузі населені пункти пропонується трансформувати у військові поселення, прикордонні застави або вахтові містечка, що відповідає історичному досвіду облаштування кордонів і сучасним практикам, зокрема ізраїльським кібуцам.

Важливою складовою є удосконалення механізмів примусового вилучення земель для оборонних потреб. Ідеться про спрощення процедур відчуження приватних земельних ділянок з метою спорудження фортифікацій, створення мінних полів чи полігонів, а також про формування суцільної смуги земель оборони вздовж державного кордону, що передбачає вилучення з аграрного використання значних площ родючих ґрунтів.

Ще одним напрямом виступає проєктування ландшафтів подвійного призначення. Це включає створення багатофункціональних лісосмуг та гідротехнічних споруд, які в мирний час виконують екологічні, протиерозійні та водорегулюючі функції, а у воєнний - стають елементами оборонної інфраструктури: лініями захисту, протитанковими бар'єрами, зонами укриття й маскуванню. Також важливим є залуження деградованих чи забруднених земель, що дозволяє запобігати ерозійним процесам, паралельно формуючи природні буферні смуги, ускладнені для пересування ворожої техніки.

В умовах екоциду та триваючої агресії вдосконалення земельних відносин не може обмежуватися лише екологічним відновленням. Необхідна жорстка мілітаризація просторового планування, де пріоритетом є національна безпека. Це передбачає зміну конфігурації землекористування: від інтенсивного сільського господарства на кордоні до створення ешелонованих зон оборони, перенесення населених пунктів у тил та формування ландшафтів подвійного призначення. Запропоновані підходи забезпечують баланс між збереженням життя людей, обороноздатністю держави та мінімізацією екологічних наслідків війни.

Література:

1. Machlis, G. E., Hanson, T., Spiric, Z., & McKendry, J. (Eds.). (2011). *Warfare ecology: A new synthesis for peace and security*. Springer.
2. Дідух, Я. П. (та ін.). (2024). *Методика розрахунку екологічних збитків природних екосистем та їхніх компонентів* (О. В. Кравченко, Ред.).
3. Голубцов, О., Сорокіна, Л., Сплодитель, А., & Чумаченко, С. (2023). *Вплив війни росії проти України на стан українських ґрунтів. Результати аналізу* (Н. Гозак, М. Дячук, & Л. Федорова, Ред.). Екодія.
4. Балюк, С. А., Кучер, А. В., & Ромащенко, М. І. (Ред.). (2024). *Ґрунтовий покрив України в умовах воєнних дій: стан, виклики, заходи з відновлення*. Аграрна наука.

УДК 332.2/3

СТАЛИЙ ЗЕМЛЕУСТРІЙ – ГАРАНТІЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ

Шарий Г.І., д.е.н., доцент

Одарюк Т.С., ст. викладач

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

olga23071980@ukr.net

В умовах глобалізації економічних процесів, розширення регіональної інтеграції, що призводить до зростання антропогенного впливу на земельні ресурси, а також пошуку шляхів поліпшення середовища життєдіяльності просторове планування стає дієвим інструментом у